# Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

cok@amsterdam.nl
cok.amsterdam.nl

**Commisse Aanwijzing Monumenten**

| | |
|---|---|
| Onderwerp | Adviesaanvraag aanwijzing Zuidwende, De Boelelaan 201 t/m 401 |
| Datum | 1 juni 2026 |
| Commissie | Petra Brouwer (voorzitter), Isabel van Lent (architectuurhistoricus), Wim de Wagt (architectuurhistoricus), Marcel Heijmans (restauratiearchitect) |
| Secretaris | Elles van den Hoek |
| Adviseur(s) | Agnes Hemmes, Hester Aardse (Monumenten en Archeologie) |

Geachte leden van het dagelijks bestuur van stadsdeel Zuid,

U heeft de subcommissie Aanwijzing Monumenten van de Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd advies uit te brengen over de aanwijzing van het appartementencomplex Zuidwende aan de De Boelelaan 201 t/m 401 als gemeentelijk monument.
De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of dit complex voor Amsterdam van belang is vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt vastgesteld in hoeverre het een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of van een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u het appartementencomplex Zuidwende aan De Boelelaan 201 t/m 401, gebouwd in 1962-1964 naar het ontwerp van architect C.B. van der Tak, aan te wijzen als gemeentelijk monument. Zuidwende vertegenwoordigt bijzondere stedenbouwkundige, architectonische en cultuurhistorische waarde vanwege de zorgvuldige compositie van volumes, de schaal, korrel en oriëntatie in combinatie met het hoogwaardig uitgewerkte exterieur. De hoogstedelijke bebouwing, ingebed in het groen, vormt een beeldbepalend accent op de hoek van de De Boelelaan met de Van Leijenberghlaan en weerspiegelt de naoorlogse denkbeelden van het AUP over grootstedelijke woningbouw.  Als de eerste naoorlogse serviceflat in Amsterdam is het een goed voorbeeld van een vernieuwend woontype dat voorkwam uit de sociaal-maatschappelijke ideeën uit de jaren ‘50/’60 over de verzorgingsstaat. Omdat de specifieke

waarde van dit gebouw gelegen is in de stedenbouwkundige en architectonische kwaliteit van de hoofdvorm en het interieur van de gemeenschappelijke delen, maar niet in het ontwerp van de individuele woningen, adviseert de commissie om bij de aanwijzing op te nemen dat het interieur van de appartementen geen monumentale waarde heeft.

*Stedenbouwkundige waarde*
Het appartementencomplex Zuidwende ligt op de hoek van de De Boelelaan en de Van Leijenberghlaan aan de noordrand van Buitenveldert. Deze wijk werd tussen 1958 en 1965 aangelegd als laatste onderdeel van het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) en was bedoeld voor de welgestelde Amsterdammer. Hierdoor heeft Buitenveldert een ruimere opzet met lagere bebouwingdichtheid en hoogwaardiger groensysteem dan eerder gerealiseerde wijken van het AUP. Het stedenbouwkundig plan heeft een orthogonale opzet met bouwhoogtes die een geleidelijke overgang vormen van landelijk gebied aan de zuidzijde naar de stad aan de noordkant. De hoogbouw aan de De Boelelaan geeft deze belangrijke oost-westverbinding een stedelijk karakter en markeert zo de afsluiting van de wijk. De volumeopbouw van het complex Zuidwende houdt nadrukkelijk rekening met deze stedenbouwkundige opzet van de wijk. De langgerekte schijf van acht bouwlagen is onderdeel van de hoogstedelijke wand aan de De Boelelaan, terwijl het dwarsgeplaatste lagere dienstgebouw op de hoek met de Van Leijenberghlaan in schaal, korrel en oriëntatie de overgang vormt naar de lagere stroken en haken aan de zuidzijde van het complex. De volumeopbouw in combinatie met de compositie van de gevels en de inbedding in het groen, zorgt ervoor dat Zuidwende een beeldbepalend element is op de hoek van de De Boelelaan met de Van Leijenberghlaan.

*Architectonische en cultuurhistorische waarde*
Zuidwende is de eerste naoorlogse serviceflat in Amsterdam, gebouwd in opdracht van de NV Handelsmaatschappij Travail van de Utrechtse bouwondernemer Willem Schumacher. Architect C.B. van der Tak realiseerde tussen 1929 en 1945 als stadsarchitect van Amersfoort diverse openbare gebouwen in zakelijk-expressionistische stijl en zette in op behoud en herstel van de historische binnenstad. Nadat hij in de jaren ’50 verder ging als zelfstandig architect, kreeg Van der Tak diverse opdrachten van coöperatieve woonverenigingen voor het ontwerp van de zogenaamde serviceflat. Het woningtekort na de Tweede Wereldoorlog en het ontbreken van geschikte woonruimte voor welgestelde ouderen, die niet, zoals in een bejaardenhuis, sterk wilde inleveren op wooncomfort en individuele vrijheid, leidde in de jaren ’50 tot diverse particuliere initiatieven voor het ontwikkelen van een nieuwe woonvorm voor ouderen. Van der Tak behoorde tot de voorhoede van architecten die een nieuwe woonvorm voor ouderen ontwikkelde.

Het 148 meter lange hoofdgebouw aan de De Boelelaan bestaat uit een begane grond met bergingen en inpandige parkeerplaatsen met daarboven zeven lagen met oost-west georiënteerde appartementen. De zeven uitstekende trappenhuizen en de forse betonnen kaders om de boven elkaar liggende woonkamerpuien zorgen voor een verticale geleding. De grijs-gele baksteen vlakken in een betonnen raster geven de gevel een opvallend grafisch patroon. Zeer modern en luxe waren de zeven aparte entrees met ieder een eigen lift.
Haaks op het hoofdgebouw aan de zijde van de Van Leijenberghlaan ligt het zogenaamde dienstgebouw dat via een dubbellaags tussenlid met het appartementendeel is verbonden. Hierin zijn de gemeenschappelijke functies ondergebracht zoals de hoofdentree met receptie op de

begane grond, waar oorspronkelijk ook een grote gemeenschappelijke keuken was, een dubbelhoge recreatiezaal op de verdieping en logeerkamers en kamers voor inwonend personeel op de tweede verdieping. Deze functies zijn goed afleesbaar aan de gevel, waarin het betonnen raster met metselwerk gevelvlakken en daartussen de dubbelhoge puien ter plaatse van de recreatiezaal zijn doorgezet. Het hoogwaardig vormgegeven exterieur is kenmerkend voor de architectuur van de jaren '50/'60. In combinatie met de zorgvuldige compositie van volumes is het complex van grote architectonische waarde.
In het interieur is de afwerking in de gemeenschappelijke ruimtes eenvoudig en doelmatig met voor die tijd kenmerkende materialen, zoals zwart-wit gemarmerde Mosa-tegels. Bijzonder zijn de trappen met trapleuningen en de nog aanwezige boodschappenkasten naast de voordeuren van de appartementen, die zowel vanuit de gang als de woning bereikbaar zijn en waarin de maaltijden werden geleverd. De appartementen zelf zijn zeer waarschijnlijk in de loop der tijd gemoderniseerd en gewijzigd, hier zijn geen bijzondere waarden te verwachten.

*Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid*
In de loop der jaren zijn een aantal aanpassingen gedaan aan het exterieur. De puien van de entrees zijn aangepast, de kopgevel aan de westzijde is voorzien van een door Van der Tak ontworpen gevelbekleding en de kozijnen zijn gewijzigd, waardoor het beeld wat vlakker is geworden. Ondanks deze wijzigingen zijn de hoofdopzet en het exterieur nog goed bewaard en is architectonisch beeld nog goed herkenbaar. Bij een renovatie voor de verduurzaming van het complex, ligt een kans om het oorspronkelijke beeld en de kwaliteiten van het interieur van het dienstgebouw meer tot hun recht te laten komen.

Amsterdam, 7 september 2026
Commissie Aanwijzing Monumenten

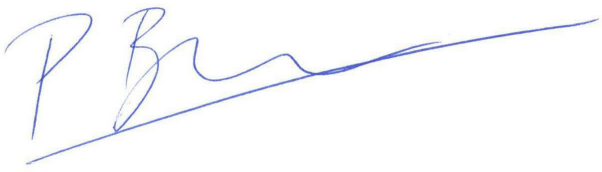

Petra Brouwer, voorzitter

Cc Monumenten en Archeologie